

INFORMACIJA O ZAKLJUČIVANJU MEMORANDUMA O RAZUMIJEVANJU ZA PODRŠKU I SARADNJU U REALIZACIJI TRANS-JADRANSKOG I JONSKO–JADRANSKOG CJEVOVODA

Trans Adriatic Pipeline (TAP) je gasovod koji preko Grčke, Albanije, Jadranskog mora i italijanske oblasti Pulja omogućava transport gasa prvenstveno iz Kaspijskog mora u Zapadnu Evropu. Projekat je zamišljen da kroz diversifikaciju pravaca snabdijevanja gasom poboljša sigurnost u snabdijevanju Evrope.

Kompanija TAP AG je ekskluzivni provajder za transport gasa kroz TAP gasovod i trenutno je vlasništvo švajcarskog EGL-a (42%), E.ON-Ruhrgasa iz Njemačke (15%) i norveškog Statoila (42%).

TAP gasovod će otvoriti južni koridor snabdijevanja Evrope gasom i biće otvoren za sve izvore gasa, a ne samo za snabdijevanje gasa iz azerbejdžanskog Shah Denis gasnog polja. Imajući u vidu zahtjeve koji potiču iz EU direktive za Sigurnost Snabdijevanja iz 2010 god., TAP gasovod će inkorporirati minimum tehničkih zahtjeva koji će omogućiti transport gasa ne samo iz pravca Kaspijskog mora ka Evropi, već i iz pravca Italije ka Albaniji i Grčkoj.

Trenutno se vodi nadmetanje između projekta TAP gasovoda i Nabucco West projekta. Nabucco West gasovod predviđa transport gasa od tursko-bugarske granice do Austrije, i njegov izbor bi značio značajno udaljenje Crne Gore od brze gasifikacije.

Odluka o izboru varijante (TAP ili Nabucco West) je na Shah Denis konzorcijumu, koji ima pravo da proizvodi gas iz istoimenog gasnog polja u Azerbejdžanu. Konzorcijum Shah Denis čine: BP 25,5% (British Petroleum), koji je ujedno i operator, STATOIL 25,5% (Norveška nacionalna naftna kompanija) SOCAR 10% (Nacionalna naftna kompanija Azerbejdžana), TOTAL 10% (Francuska naftna kompanija), LUKAGIP 10% (Lukoil i italijanski ENI), NIOC 10% (Iranska nacionalna naftna kompanija), TPAO 9% (Turska nacionalna naftna kompanija). Odluka o izboru rute (TAP ili Nabucco West) će najvjerovatnije biti donešena u junu ove godine

Projekat Jonsko - Jadranskog gasovoda ima za cilj uvezivanje gasnom mrežom zemalja Balkana. Planirano je da gasovod poveže Fieru (Albanija) sa Splitom (Hrvatska), prolazeći kroz teritorije Crne Gore i BiH. Ukupna dužina gasovoda bi iznosila 530 km sa predviđenim kapacitetom od 5 bcm/godišnje. Ukupna investicija Projekta je procijenjena u iznosu od 610, 5 mil. eura.

Energetskom strategijom Crne Gore IAP je prepoznat kao vodeća opcija za gasifikaciju Crne Gore. IAP je ne samo šansa za gasifikaciju Crne Gore, već i šansa za Crne Gore za plasman sopstveg gasa, a za koji se očekuje da će biti otkriven u podmorju Crne Gore.

U 2007. godini Albanija, BiH, Hrvatska i Crna Gora su potpisale Ministarsku deklaraciju o Jonsko - Jadranskom gasovodu, dok je u novembru 2010. godine formiran Međudržavni komitet za Jonsko - jadranski gasovod, čiji cilj je obezbjeđivanje međudržavne podrške za implementaciju Projekta.

Od strane WBIF/IPF-u (Western Balkan Investment Framework/Investments Projects Facility) odobrena je izrada Studije izvodljivosti procjene uticaja na životnu sredinu i socijalno okruženje za Jonsko-Jadranski gasovod. Nakon što je

izrađen Projektni zadatak, za izvođača izrade Studije izvodljivosti odabrana je konsultanska kompanija COWI.

Preliminarnom verzijom Studije analizirane su moguće trase budućeg gasovoda. Trase su analizirane sa aspekata ekonomske opravdanosti, optimalnog prečnika gasovoda, mogućnosti potrošnje gasa i obuhvatile su varijantna rješenja za kompletnu trasu od Fiere do Splita. Crna Gore je dala načelnu saglasnost za predviđenu trasu gasovoda koja treba da prođe kroz našu teritoriju. Takođe, Crna Gora je kroz ovaj Projekat dobila dodatni grant, kojim će se izraditi Master plan gasifikacije Crne Gore, a čiji će elementi ući u studiju izgradnje IAP-a. Izrada Studije izvodljivosti je u toku.

Ministarstvo ekonomije je u cilju podrške realizaciji IAP projekta, sa kompanijom TAP AG u maju 2011. godine potpisalo memorandum o razumijevanju i saradnji. Interkonekcijom IAP cjevovoda sa TAP cjevovodom bi se otvorila mogućnost snabdijevanja zemalja Balkana sa gasom iz Azerbejdžana i Kaspijskog regiona, što bi vodilo daljem poboljšanju sigurnosti i diversifikaciji u snabdijevanju gasom, poboljšanju gasne infrastrukture zemalja Balkana i razvoju drugih sličnih projekata.

Memorandumom o razumijevanju za podršku i saradnju u realizaciji Trans - jadranskog i Jonsko–jadranskog gasovoda se predviđa pružanje podrške svake strane potpisnice Memoranduma, u razvoju, finansiranju i ralizaciji TAP i IAP cjevovoda, pripremanju unutrašnjih tržišta za prijem gasa iz Azerbejdžana i Kaspijskog regiona, i interkonekciji IAP-a sa TAP-om. Takođe, Memorandumom se predviđa formiranje Komiteta za IAP koji bi činili predstavnici država potpisnica Memoranduma i predstavnici TAP i IAP-a, a sve u cilju ralizacije TAP i IAP projekta i njihove interkonekcije.

MEMORANDUM O RAZUMIJEVANJU
IZMEĐU
REPUBLIKE ALBANIJE
REPUBLIKE HRVATSKE
BOSNE I HERCEGOVINE
I
CRNE GORE
U VEZI SA NJIHOVOM PODRŠKOM I SARADNJOM NA
REALIZACIJI
PROJEKTA TRANS-JADRANSKOG GASOVODA
I
PROJEKTA JONSKO-JADRANSKOG GASOVODA

Republika Albanija, Republika Hrvatska, Bosna i Hercegovina i Crna Gora, u daljem tekstu pod pojedinačnim nazivom „Strana“ ili pod zajedničkim nazivom „Strane“:

- (1) *Poštujući* da je međuvladin sporazum u vezi sa predloženim trans-jadranskim gasovodom (projekat TAP), velikim regionalnim gasovodom, koji je planiran za transportovanje azerbejdžanskog gasa iz Republike Grčke do Republike Italije preko Albanije i Jadranskog mora, potpisan u Atini, 13. februara, 2013.;
- (2) *Potvrđujući* da su Ministarsku deklaraciju o projektu Jonsko-jadranskog gasovoda potpisale Republika Albanija, Republika Crna Gora i Republika Hrvatska 25. septembra, 2007., a da je Bosna i Hercegovina pristupila Deklaraciji 2008. godine;
- (3) *Potcrtavajući* da će Strane imati direktnu korist od završetka predloženog projekta TAP i kasnije realizacije projekta IAP;
- (4) *Pozdravljajući činjenicu* da bi međusobna povezanost projekta TAP i projekta IAP omogućila da se prirodnim gasom proizvedenim u Republici Azerbejdžan i na širem kaspiskom području i na Bliskom Istoku snabdijeva region Jugoistočne

Evrope (JIE), čime se povećava energetska pouzdanost, diversifikacija ponude i dalji razvoj južnog gasnog koridora;

- (5) *Napominjući* da bi projekat IAP donio korist kaspiskim proizvođačima prirodnog gasa i autorima projekta TAP obezbjeđivanjem dodatnih tržišta za takav gas;
- (6) *Naglašavajući* da su projekti energetskih infrastruktura, poput TAP i IAP, strateške prirode i predstavljaju šire interese regiona JIE, interese Energetske zajednice i Evropske unije, a naročito podržavaju ciljeve Evropske unije u vezi sa diversifikacijom transportnih ruta i sigurnosti snabdijevanja;
- (7) *Pozivajući se na činjenicu* da je Trans-jadranski gasovod AG kompanija osnovana u skladu sa zakonima Švajcarske federacije (TAP Co) za razvoj, finansiranje, izgradnju i vođenje projekta TAP i da je Jonsko-jadranski gasovod kompanija osnovana u skladu sa zakonima [xxx] (IAP Co) za razvoj, finansiranje, izgradnju i vođenje projekta IAP;
- (8) *Djelujući* u okviru postojećih ugovornih obaveza Strana u oblasti energetike, uključujući [Ugovor o energetskej povelji] i Ugovor o Energetskej zajednici;

SADA, SHODNO TOME, Strane su saglasne sa sledećim:

1. Strane iskazuju punu podršku razvoju projekta TAP kao sastavne komponente južnog gasnog koridora, koja je fundamentalna za dugoročnu sigurnost snabdijevanja i diversifikacije resursa gasa i podržava šire planove Evropske unije u vezi sa diversifikacijom transportnih ruta i sigurnosti snabdijevanja širom Evrope;
2. Strane takođe iskazuju svoju podršku projektu IAP kao dodatnoj podršci ciljevima Evropske unije u vezi sa diversifikacijom transportnih ruta i sigurnosti snabdijevanja, naročito u regionu JIE;
3. Svaka Strana će preduzeti sve neophodne mjere u skladu sa važećim pravilima Evropske unije o internim tržištima gasa i u skladu sa ugovorima Zajednice kako bi podržale i omogućile:
 - a. razvoj, finansiranje, izgradnju i vođenje projekta TAP i projekta IAP;
 - b. međusobno povezivanje projekta TAP i projekta IAP; i
 - c. pripremu svog tržišta za prijem gasa iz Republike Azerbejdžan i šireg kaspiskog regiona i sa Bliskog Istoka;
4. U cilju razmatranja i utvrđivanja konkretnih mjera za podršku i omogućavanje realizacije projekta TAP i projekta IAP i konačnog dogovora o odgovarajućem Međuvladinom sporazumu za podršku projektu TAP i projektu IAP, Strane ovim formiraju Komisiju za razvoj projekta IAP (Komisija za IAP).

5. Komisiju za IAP će činiti [XXX] predstavnika svake Strane i po [1] posmatrač iz TAP Co i IAP Co;
6. U razumnom roku nakon potpisivanja ovog MoR, Strane će se sastati i dogovoriti o učestalosti sastanaka, prisustvu i pravilniku za predstojeće sastanke Komisije za IAP;
7. Strane traže aktivnu saradnju i podršku drugih zainteresovanih zemalja koje, generalno, doprinose gorenavedenim ciljevima, a naročito razvoju projekta TAP i projekta IAP i međusobnom povezivanju projekta TAP i projekta IAP.
8. Ovaj Memorandum o razumijevanju stupa na snagu [datum njegovog potpisivanja].

POTPISANO u [LOKACIJA] na _____ dan _____, 2013. kako je niže navedeno, u četiri primjerka na engleskom jeziku.

Za Republiku Albaniju i u njeno ime

Za Republiku Hrvatsku i u njeno ime

Za Bosnu i Hercegovinu i u njeno ime

Za Crnu Goru i u njeno ime

MEMORANDUM OF UNDERSTANDING
BETWEEN
THE REPUBLIC OF ALBANIA
THE REPUBLIC OF CROATIA
BOSNIA AND HERZEGOVINA
AND
MONTENEGRO
RELATING TO THEIR SUPPORT FOR AND COOPERATION IN
THE
REALIZATION OF THE
THE TRANS ADRIATIC PIPELINE PROJECT
AND
THE IONIAN ADRIATIC PIPELINE PROJECT

The Republic of Albania, the Republic of Croatia, Bosnia and Herzegovina, and Montenegro hereinafter referred to each as a Party or together as the Parties:

- (1) *Observing* that an Inter-Governmental Agreement relating to the proposed Trans Adriatic Pipeline (the TAP Project), a major regional trunk pipeline which is planned to transport Azerbaijan gas from the Hellenic Republic to the Republic of Italy via Albania and the Adriatic Sea was signed in Athens on February 13, 2013;
- (2) *Acknowledging that* a Ministerial Declaration on the Ionian-Adriatic Gas Pipeline Project was signed among the Republic of Albania, the Republic of Montenegro and the Republic of Croatia on 25th September 2007, and Bosnia and Herzegovina further acceded to the Declaration in 2008;
- (3) *Underscoring* that the Parties will directly benefit from the completion of the proposed TAP Project and the subsequent realization of the IAP Project;
- (4) *Welcoming the fact* that the interconnection between the TAP Project and the IAP Project would allow natural gas produced from the Azerbaijan Republic and the wider Caspian region and the Middle East to supply the South East European (SEE) region, thereby increasing energy reliability, supply diversification, and the further development of the Southern Gas Corridor;

- (5) *Noting* that the IAP Project would benefit the Caspian producers of natural gas and the developers of the TAP Project by providing additional markets for such gas;
- (6) *Highlighting* that energy infrastructure projects such as TAP and IAP are of a strategic nature and represent the wider interests of the SEE region, the interests of the Energy Community and the European Union, and in particular, support the European Union's objectives of diversification of transportation routes and security of supply;
- (7) Referencing the fact that the Trans Adriatic Pipeline AG is a company established under the laws of the Swiss Federation (TAP Co) to develop, finance, construct and operate the TAP Project and the Ionian Adriatic Pipeline is a company established under the laws of [xxx] (IAP Co) to develop, finance, construct and operate the IAP Project;
- (8) *Acting* within the framework of the existing treaty obligations of the Parties in the energy field, including [the Energy Charter Treaty] and the Energy Community Treaty;

NOW, THEREFORE, the Parties hereby agree the following:

1. The Parties declare their full support for the development of the TAP Project as an integral component of the Southern Gas Corridor and fundamental to the long term security of supply and diversification of gas resources supporting wider European Union plans for diversification of transport routes and security of supply throughout Europe;
2. The Parties also declare their support for the IAP Project as further supporting the European Union goals of diversification of transport routes and security of supply particularly to the SEE region;
3. Each Party will take all necessary measures in accordance with the applicable European Union rules on the internal markets for gas and the Community Treaties, to support and facilitate:
 - a. The development, financing, construction and operation of the TAP Project and the IAP Project;
 - b. The interconnection of the TAP Project to the IAP Project; and
 - c. The preparation of their markets to receive gas from the Azerbaijan Republic and the wider Caspian region and the Middle East;
4. In order to discuss and determine concrete measures for the support and facilitation of the TAP Project and the IAP Project, and to ultimately agree an appropriate Intergovernmental Agreement in Support of the TAP Project and the IAP Project, the Parties hereby establish an IAP development committee (IAP Committee).

5. The IAP Committee will consist of [XXX] representatives from each Party and [1] observer each from TAP Co and IAP Co;
6. Within a reasonable period following the execution of this MOU, the Parties will meet and agree the frequency, attendance, and rules of order at forthcoming IAP Committee meetings;
7. The Parties request active cooperation and support of other stakeholder countries that contribute to the above goals, in general, and the development of TAP Project and the IAP Project and the interconnection of the TAP Project and the IAP Project, in particular.
8. This Memorandum of Understanding will come into force on [the date of its signature].

SIGNED in [LOCATION] as of the ____ day of _____, 2013 as set out below, in four copies in the English language.

For and on behalf of the Republic of Albania

For and on behalf of the Republic of Croatia

For and on behalf of Bosnia and Herzegovina

For and on behalf of Montenegro